

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

№4

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026 APREL

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 - Texnika fanlari
08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic Resource Index
ResearchBib

ISSN INTERNATIONAL STANDARD SERIAL NUMBER INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

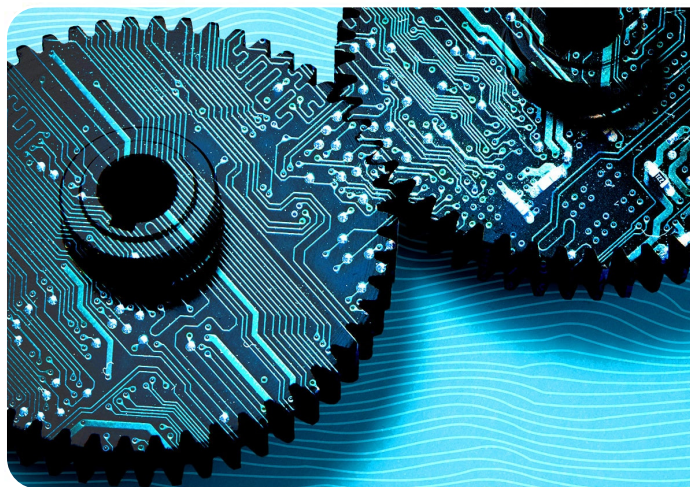
ROAD

INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ БИБЛИОТЕКА LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
05.01.07 – Matematik modellashtirish
05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 – Makroiqtisodiyot
08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 – Ekonometrika va statistika
08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 – Marketing
08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 – Menejment
08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

STRATEGIC INTEGRATION OF BUSINESS PLANNING AND FORECASTING IN INDUSTRIAL ENTERPRISES.....	11
Sharipov K.A., Ismatullayev T.R.	
ВКЛАД БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ В СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ МАХАЛЛЕЙ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН: МЕХАНИЗМЫ, ДИНАМИКА И СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ОРИЕНТИРЫ	21
Бабаназарова Гульзар Зиуатдиновна	
BUDJET TASHKILOTLARIDA XARAJATLARNI REJALASHTIRISH VA MOLIYAVIY NAZORATNI TASHKIL ETISH.....	27
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich	
FERMER XO'JALIKLARINI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDA SUBSIDIYA AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH.....	32
Xakimov Zafar Ibragimovich	
IQTISODIY O'SISHGA ERISHISHDA DAVLAT INNOVATSION VA INVESTITSION SIYOSATINING O'RNI	38
Xaydarova Yorqinoy Asqar qizi	
QURILISH SANOATIDA KORXONALARNI MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY KONSEPSIYALARI VA ZAMONAVIY YONDASHUVLARI.....	44
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
ОСОБЕННОСТИ ВЫБОРА СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ МЕТАЛЛУРГИЧЕСКОГО КОМПЛЕКСА	50
Абдуллаева Матлуба Нематовна, Акбарова Муфаррах Мухитдиновна	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ КОМПЛАЕНС-КОНТРОЛЯ В КОМПАНИЯХ С ГОСУДАРСТВЕННЫМ УЧАСТИЕМ В УЗБЕКИСТАНЕ	56
Халтурдиев Айтмурат Маратович	
O'ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING ICHKI BELGILARI	64
Saatova Lolaxon Ergashevna	
INNOVATSION YONDASHUVLAR ASOSIDA OZIQ-OVQAT KORXONALARIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH MEKANIZMLARI	71
Pulatov Abdullo	
MAJBURIY IJRO ETISH CHORALARINI TAKOMILLASHTIRISH: MILLIY VA XORIJIY TAJRIBA.....	76
Axmedov Zafarjon Zokirjon	
МОДЕЛЬ ИНТЕГРИРОВАННОЙ СИСТЕМЫ ESG-ТРАНСФОРМАЦИИ И ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ ЕЁ РЕАЛИЗАЦИИ НА ПРЕДПРИЯТИИ ПО ПРОИЗВОДСТВУ ПОЛИМЕРНОЙ УПАКОВКИ	80
Ташпулатов Дильмурад Рустамович	
KORPORATIV KORXONALARDA KAPITALNI BUDJETLASHTIRISH JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	85
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
INNOVATSION MENEJMENTDA KOMMUNIKATSIYA VA TASHKILY MOSLASHUVCHANLIKNING ROLI: O'ZBEKISTON SHAROITI MISOLIDA	92
Atamatov Abdusalil Salomovich	
QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINING AHAMIYATI VA UNING SALOHİYATINI BELGILOVCHI OMILLAR	97
Qodirov Baxodir Tursunovich, To'rayev Qaxramon Zokirjonovich	

NAMANGAN VILOYATIDA AYOLLAR TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA TADBIRKORLIK MUHITINI BAHOLASH	103
Raximova Moxigul Isroiljonovna	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISH BILAN BOG'LIQ MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI	107
Davitova Shaxzoda Doniyor qizi	
ANALYSIS OF THE FORMATION OF MARKET DEMAND AND THE ESTABLISHMENT OF EQUILIBRIUM IN A MARKET ECONOMY	112
Kamilova Nargiza	
BO'LAJAK FIZIKA O'QITUVCHILARINI NANOTEXNOLOGIYA SOHASIDAGI BILIMLARNI TAQDIM ETISHGA VA O'QITISHGA TAYYORLASH METODIKASI	115
Sottarov Abdulvali Umirqulovich	
INTEGRATING AI INTO STRATEGIC MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS	120
Uktamova Durdona Bakhtiyor qizi, Sultonali Umaraliyevich Mekhmonov	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA IJTIMOYIY HISOBOTLAR VA ULARNING AHAMIYATI	130
Sayfullayev Mexroj Sayfullayevich	
SANOAT KLASTERINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING USLUBIY JIHATLARI.....	135
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI LIKVIDLIGINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI	140
Yangiboev Rustam Berdiyrovich	
MINTAQA IQTISODIY O'SISH DRAYVERLARINI RIVOJLANTIRISHDA MOLIYAVIY XAVFLARNI BOSHQARISH MEKANIZMLARI.....	145
Turopova Nigora Xolmurod qizi	
ЭКОЛОГИЯ ТУРИСТА КАК МЕТОД СОЗДАНИЯ КОМФОРТНОЙ И УСТОЙЧИВОЙ СРЕДЫ ДЛЯ ПУТЕШЕСТВЕННИКОВ.....	149
Наурызбаев Алиакбар Рустамович	
BINO VA INSHOOTLARNI BARPO ETISHDA PREFABRIKATSIYALASHGAN HAMDA MODULLI QURILISH TIZIMLARINI AQLLI BOSHQARUV ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	152
Solijonov Javoxirmirzo Obidjon o'g'li	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA AKSIYADORLIK TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV BOSHQARUVNI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	163
Saidaxmedova Aida Mirzayevna	
O'ZBEKISTONDA KO'CHAT YETISHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI.....	169
Abdufarmonov Farrux Faxriddinovich	
O'ZBEKISTONDA EKSPORTGA YO'NALTIRILGAN QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI SIFATI VA XALQARO STANDARTLARGA MUVOFIQLIGI TAHLILI	174
Safarova Muxabbat Radjabovna	
TIJORAT BANKLARI DEPOZIT SIYOSATI VA DEPOZIT BAZASI DINAMIKASINING BANK LIKVIDLIGIGA TA'SIRI	178
Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ISLOMIY MOLIYANING BANK TIZIMIGA INTEGRATSIYASI: MUAMMOLAR, IMKONIYATLAR VA TRANSFORMATSIYA YO'NALISHLARI	186
Adilov Zuxriddin Marip o'g'li	
SAMARQAND VILOYATI SANOATINING HUDUDIY TARKIBINI TAKOMILLASHTIRISHNING AYRIM MASALALARI.....	190
Uralov Eliboy Omonovich	

DIVERSIFIKATSIYALASHUV ASOSIDA QURILISH TARMOG' I RIVOJLANISHINI KO'P OMILLI BOG'LANISHLAR ASOSIDA MODELLASHTIRISH.....	194
Yembergenova Aynur Aydosbaevna	
ЩЕБЕНОЧНО-МАСТИЧНЫЙ АСФАЛЬТОБЕТОН В КИТАЕ: СОСТАВ, СВОЙСТВА, ИННОВАЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ.....	201
Карабаев Абдужаббор Мелиевич, Занг Хайфей	
TADBIRKORLIK FAOLIYATIDA SUBYEKTIV RISKNI SHAKLLANTIRUVCHI KOGNITIV OMILLAR VA ULARNI BOSHQARISH MEKANIZMLARI	205
Abduxamid Abdumalikovich Bektemirov	
HOMILADOR AYOLLAR UCHUN MAXSUS KIIYIMLARNI LOYIHALASHDA ISTE'MOLCHILAR TALABLARINI O'RGANISH	211
D.Sattarova, U.Vakhidova, D.Madiyarovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AHOLI DAROMADLARIGA TA'SIR ETUVCHI STATISTIK INDIKATORLAR TIZIMINING METODOLOGIK ASOSLARI VA ULARNING TAHLILIIY IMKONIYATLARI	217
Atayev Jaxongir Erkinovich	
KICHIK BIZNES INVESTITSION KREDITLARINI TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN MOLIYALASHTIRISH.....	221
M.O.Yuldoshova	
HUDUDNING "YASHIL IQTISODIYOT" ASOSIDA RIVOJLANISHINI TADQIQ ETISH: KO'RSATKICHLAR TIZIMI VA BAHOLASH USULLARI	226
Shomirzayev Abdug'affor Abdujabbor o'g'li	
O'ZBEKISTONDA SUV XO'JALIGI TIZIMIDAGI QAYTA TIKLANUVCHI HAVZALAR	231
To'rayev Rasul Nortojiyevich, Seytov Aybek Jumabayevich, Uteuliyev Niyatbay Uteuliyevich, Haydarova Roziya Davronovna	
KORXONALAR IQTISODIY BARQARORLIGINING NAZARIY MODELLARI VA SINERGETIK YONDASHUV ASOSIDA BAHOLASH MEKANIZMLARI	236
Iminova Nargizaxon Akramovna	
TIJORAT BANKLARINING INVESTITSIYA SIYOSATI VA QIMMATLI QOG'OZLAR PORTFELINI BOSHQARISH STRATEGIYALARI	241
Abduvaliyev Sanjar Abdurahmonovich	
PAHTA VA MEVA-SABZAVOT YETISHTIRUVCHI FERMERLARDA TAVAKKALCHILIK XULQ-ATVORINING QIYOSIIY TAHLILI: ISTIQBOL NAZARIYASI ASOSIDA.....	249
Tadjiyev Abdusame Abduhamidovich	
ФОРМИРОВАНИЕ МАРКЕТИНГОВОЙ СТРАТЕГИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ.....	253
Алиев Абдулазиз Исмаилович, Кахрамонова Азиза Шухрат кизи	
QQS TIZIMI SAMARADORLIGINI XALQARO INDIKATORLAR ASOSIDA BAHOLASH	259
Eshkarayev Bobir Chariyevich	
QISHLOQ XO'JALIGIDA OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING INNOVATSION USULLARI	265
Tadjimirzayev Anvar Abduvoxidovich, Batirova Raxima Abdujabborovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKINI BOSHQARISH MEKANIZMINING AMALIIY TAHLILLARI.....	273
Hamroyev Sherzod Axtamovich	
ПРОГНОЗИРОВАНИЕ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОГО СПРОСА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ МЕТОДОВ МАШИННОГО ОБУЧЕНИЯ В РОЗНИЧНОЙ ТОРГОВЛЕ УЗБЕКИСТАНА.....	280
Тен Марина Владимировна	
O'ZBEKISTON SANOATIDA MAHALLIYLASHTIRISH DASTURLARINING IMPORT O'RNINI BOSISHDAGI SAMARADORLIGI TAHLILI	287
Sobitova Ra'no Solidjonovna	

NEFT-GAZ LOYIHALARIDA DAVLAT VA INVESTOR MANFAATLARINI MUVOFIQLASHTIRISHNING FISKAL-BOJXONA MEXANIZMLARI.....	290
Mansurov Obid Zaynidinovich	
QURILISH KORXONALARI FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASH INSTRUMENTLARI	296
Yahyoyev To'liqin Ismatulla o'g'li	
QASHQADARYO VILOYATIDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA TRANSPORT INFRATUZILMASINING TA'SIRI.....	300
Jahongir Ruziboyevich Qosimov, Narzullayeva Charos	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TIJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELINING SEKTORLAR KESIMIDAGI RISKLARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	306
Norova Nozima Nabiyeвна	
AVTOMOBIL SANOATI KORXONALARIDA BREND STRATEGIYASINI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY MODELLARI.....	312
Boboyev L Kadruxja Djuraxodjayeвich	
HUDDUD EKSPORT SALOHİYATINI STATISTIK TADQIQ ETISHDA RCA INDEKSIDAN FOYDALANISH.....	318
Xurramov Ramazon Allayor o'g'li	
СОВРЕМЕННЫЕ КОНЦЕПЦИИ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ УПРАВЛЕНИЯ СТРАТЕГИЕЙ БРЕНДОВ В АВТОМОБИЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ	325
Бобоев Л Кадрухжа Джураходжаевич	
HUDDUDLARDA UY-JOY QURILISHI JARAYONINI TASHKIL ETISHNING QONUNIYATLARI VA TAMOIYILLARI.....	331
Usmanov Mirumar Abdulla o'g'li	
OYNALI FASAD TIZIMLARINI MONTAJ QILISHNING ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARI	339
Inamov Boxodir Nizamovich, Ozodxo'jayev G'aybulla Sherzodxo'ja o'g'li	
KLASSIK SHIFRLASH ALGORITMLARINING XUSUSIYATLARINI NEYRON TARMOQ ORQALI O'RGANISH.....	344
Davlatov Mirzo-Ulug'bek Bobir o'g'li, Allanov Orif Menglimuratovich, Turdibekov Baxtiyor Baxodir o'gli	
АЛГОРИТМ АДАПТАЦИИ ПАРАМЕТРОВ СИСТЕМ ИДЕНТИФИКАЦИИ ДИНАМИЧЕСКИХ ОБЪЕКТОВ.....	350
Сидиков Исамиддин Хакимович, Алимова Гулчехра Рахимжоновна, Ибрагимов Беговот Шералиевич	
ELEKTRON HUKUMATNING BARQAROR RIVOJLANISHI: QOZOG'ISTON VA O'ZBEKISTON TAJRIBASINING QIYOSIY TAHLILI.....	355
Umarova Durdona Abdumannabovna	
UY-JOY FONDI BOSHQARUVINING TASHKILY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	360
Aminova Naima Umar qizi	
RAQAMLI IQTISODIYOT RIVOJI VA UNI TARTIBGA SOLISHDA MUVOZANATLI REGULYATIV SIYOSAT YURITISH.....	365
Davlatov Ulug'bek Baxodirovich	
HUDDUDIY SANOAT ISHLAB CHIQRISHNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH TENDENSIYALARI	370
Avliyaqulov Xudoyberdi	
O'ZBEKISTONDA AHOLINI UY-JOY BILAN TA'MINLASH DASTURLARIDA MAVJUD MUAMMOLAR.....	374
Xannarov Komiljon Karimovich	
DAVLAT FUQAROLIK XIZMATINING JOZIBADORLIGINI OSHIRISH VA DAVLAT FUQAROLIK XIZMATCHILARINI MOTIVATSİYALASHGA OID TEXNOLOGIYALAR.....	380
Bekmurodov Navruz Ergashevich	

FORECASTING AND PROMISING DIRECTIONS OF INNOVATIVE INDUSTRIAL AND INVESTMENT DEVELOPMENT IN THE KASHKADARYA REGION.....	393
Sattorov Shohruh	
ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПЫТАТЕЛЬНЫХ ЛАБОРАТОРИЙ НА ОСНОВЕ РАСШИРЕННОЙ РИСК-ОРИЕНТИРОВАННОЙ МОДЕЛИ С ВЕСОВЫМИ КОЭФФИЦИЕНТАМИ.....	400
Загидуллина Карина Рафаиловна	
РОЛЬ ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ В РАЗВИТИИ ЖЕНСКОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА.....	405
Viktoriya Kan	
HUDUDLARDA SANOAT MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRISH JARAYONLARINI STATISTIK BAHOLASH.....	410
Nizomov Maxmud Minovarovich	
ЭФФЕКТИВНОСТЬ И ПРАКТИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ МЕТОДОЛОГИИ SWOT-АНАЛИЗА ПРИ ФОРМИРОВАНИИ КОРПОРАТИВНОЙ СТРАТЕГИИ.....	414
Махмудов Суннатжон Абдужаббор ўғли	
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARI BOSHQARUVI STRATEGIYALARINI SAMARALI TASHKIL ETISH.....	419
Ubaydullayev Muhammadjon Abdusamad o'g'li	
TRANSFORMATSION YETAKCHILIK VA XODIMLARNING INNOVATSION XULQ-ATVORI: KORPORATIV TASHKILOTLARDA EMPIRIK TADQIQOT.....	423
Alimov Bobirjon	
EKSPORTBOP QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI QIYMAT ZANJIRIDA LOGISTIKA XARAJATLARINI OPTIMALLASHTIRISHNING IQTISODIY MEKANIZMLARI.....	432
Toxirov Shodibek Jo'ra o'g'li, G.M.Abdulxayeva	
ELEKTRON SAVDODA YASHIRIN IQTISODIY FAOLIYATNI QISQARTIRISHDA MOLIVAVIY NAZORAT MEKANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH.....	437
Iskandarova Munisa Hasan qizi	
MAMLAKAT INNOVATSION FAOLLIGIGA TA'SIR ETUVCHI ASOSIY OMILLARNING NAZARIY VA USLUBIY TAHLILI.....	441
Azimov Bobir Fattohevich	
O'ZBEKISTON MAHALLIY BYUDJETLARINING O'ZIGA XOSLIGI VA UNING DAROMAD MANBALARINI KUCHAYTIRISH MEKANIZMINING ROLINI OSHIRISH MASALALARI.....	445
Safarmurodova Marjona To'raqulovna	
DAVLAT OLIY TA'LIM MUASSALARIDA MOLIVAVIY MUSTAQILLIK SHAROITIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI TA'MINLASH VOSITALARI.....	450
Adizov Bobir Baxtiyorovich	
SIRKULAR IQTISODIYOT SOHASIDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR VA ULARNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI.....	457
Narzullayev Elmurod Shuxrat o'g'li	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA ETNOTURIZMNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI VA UNING IJTIMOY-IQTISODIY AHAMIYATI.....	462
Kunnazarova Orazxan	
YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDA INVESTITSION FAOLLIK MEKANIZMI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY JIHATLARI.....	468
Asadova Shaxzoda Zabikhillo qizi	
MINTAQA IMIJI VA INVESTITSIYA OQIMLARI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK (XORAZM VILOYATI MISOLIDA).....	472
Ibodullayev Dilshod Ibragimovich	
INSON KAPITALI BARQAROR RIVOJLANISH MANBAI SIFATIDA.....	480
Alimova Oydin Baxtiyorovna	

STUDYING THE FACTORS INFLUENCING INNOVATIVE APPROACHES TO REGIONAL EXPORT EFFICIENCY	486
Qurbanov Feruz Baxramovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIGA XORIJIY INVESTITSİYALAR JALB ETISH MEKANIZMLARI	491
Xakimov Akbar Anvarovich	
XORIJIY DAVLATLARDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB QUVVATLASHNING ILG'OR TAJRIBALARI VA ULARNI MAMLAKATIMIZDA QO'LLASH XUSUSIYATLARI	496
Rajapov Xayrulla Bekdurdiyevich, Atabayeva Mexribon Atabayevna	
ENHANCING LIQUIDITY MANAGEMENT EFFICIENCY IN JOINT-STOCK COMPANIES USING THE GEOMETRIC BROWNIAN MOTION (GBM) MODEL.....	503
Kurbonov Xayrilla	
ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ НАЛОГОВОЙ СИСТЕМЫ УЗБЕКИСТАНА.....	508
Тажибаева Кызларгул Ажиниязовна	
YOSHLAR BANDLIGI VA JINOYATCHILIK O'RTASIDAGI O'ZARO BOG'LIQLIKNI TAHLIL QILISH (O'ZBEKISTON MISOLIDA).....	514
Xusniddinova Gulnoza Ulug'bek qizi	
ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОЛИТИКА РАЗВИТИЯ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ: МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ	520
Зарекеев Ажинияз Абатович	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ МЕХАНИЗМОВ РАЗВИТИЯ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА В БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ	527
Некова Фатима Борисовна	
DAVLAT INVESTITSIYA SIYOSATINI MODERNIZATSIYA QILISH VA LOYIHALAR SAMARADORLIGINI BAHOLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	533
Kenjaev Ikrom Ergashboevich	
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHDA YASHIL INVESTITSİYALARNING XALQARO AHAMIYATI.....	536
Siddikov Anvarbek Mamasoliyevich	
“SANOAT 5.0 VA BIZNES JARAYONLARINI BOSHQARISHDA SUN'IY INTELLEKTNI QO'LLASH IMKONIYATLARI”	540
Lutpidinov Shuxrat Zakirdjanovich	
REINVENTING MANAGEMENT SYSTEMS TO DRIVE EFFICIENCY IN INDUSTRIAL ENTERPRISES.....	545
Kodirov Bekzod Khomidjonovich	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN MOLIYAVIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISH SHAKLLARI.....	549
Primova Dilafuz To'liqinovna	
TO'QIMACHILIK SANOATINING MILLIY IQTISODIYOTDA TUTGAN O'RNI, O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	556
Shoyimov Adiz Sadredinovich	
ISHLAB CHIQARISH KLASTERLARINING HUDUDIY INNOVATSION RIVOJLANISHGA TA'SIRINI BAHOLASH	564
Turaeva Nargiza Rustamovna	

ISHLAB CHIQRISH KLASTERLARINING HUDUDIY INNOVATSION RIVOJLANISHGA TA'SIRINI BAHOLASH

Turaeva Nargiza Rustamovna

Qarshi davlat universiteti tayanch doktoranti

Orcid: 0009-0002-8012-4929

E-mail: nargiza180@umail.uz

Annotatsiya. Mazkur maqolada ishlab chiqarish klasterlarining hududiy innovatsion rivojlanishga ta'siri tahlil qilingan. Klaster tizimi korxonalar, ilmiy-tadqiqot muassasalari hamda infratuzilma tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish orqali hududiy iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Tadqiqot jarayonida Qashqadaryo viloyati misolida ishlab chiqarish klasterlarining innovatsion rivojlanishga ta'siri baholanib, klaster tizimini takomillashtirish bo'yicha ilmiy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: ishlab chiqarish klasterlari, hududiy iqtisodiyot, innovatsion rivojlanish, klaster boshqaruvi, hududiy raqobatbardoshlik, iqtisodiy samaradorlik.

Abstract. This article analyzes the impact of production clusters on regional innovative development. The cluster system is an important factor in ensuring regional economic growth by fostering cooperation among enterprises, research institutions, and infrastructure organizations. The study evaluates the impact of production clusters on innovative development using the example of Qashqadaryo Region and develops scientific recommendations for improving the cluster system.

Keywords: production clusters, regional economy, innovative development, cluster management, regional competitiveness, economic efficiency.

Аннотация. В данной статье проанализировано влияние производственных кластеров на региональное инновационное развитие. Кластерная система является важным фактором обеспечения экономического роста региона за счёт развития сотрудничества между предприятиями, научно-исследовательскими учреждениями и инфраструктурными организациями. В ходе исследования на примере Qashqadaryo Region оценено влияние производственных кластеров на инновационное развитие, а также разработаны научные предложения и рекомендации по совершенствованию кластерной системы.

Ключевые слова: производственные кластеры, региональная экономика, инновационное развитие, управление кластером, региональная конкурентоспособность, экономическая эффективность.

KIRISH

Bugungi kunda jahon iqtisodiyotida innovatsion rivojlanish iqtisodiy o'sishni ta'minlovchi muhim omillardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Innovatsiyalarni keng joriy etish, yangi texnologiyalarni ishlab chiqarish jarayonlariga tatbiq etish hamda iqtisodiyot tarmoqlarini modernizatsiya qilish orqali hududiy iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirish imkoniyatlari kengaymoqda. Shu nuqtai nazardan, ishlab chiqarish klasterlari innovatsion iqtisodiyot sharoitida hududiy rivojlanishni ta'minlashning samarali mexanizmlaridan biri hisoblanadi.

Jahon amaliyotida klaster yondashuvi hududiy iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirish, korxonalar o'rtasidagi ishlab chiqarish kooperatsiyasini kuchaytirish hamda innovatsion faoliyatni rivojlantirishning muhim vositasi sifatida keng qo'llanilmoqda. Klaster tizimi bir hududda joylashgan korxonalar, ilmiy-tadqiqot institutlari, oliy ta'lim muassasalari hamda infratuzilma tashkilotlarining o'zaro hamkorligi asosida shakllanadi. Bunday hamkorlik ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish, yangi texnologiyalarni joriy etish hamda hududiy iqtisodiy salohiyatni oshirishga xizmat qiladi.

Klasterlashuv jarayoni innovatsion faoliyatni rivojlantirishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Klaster ishtirokchilari o'rtasida bilim va texnologiyalar almashuvining kuchayishi yangi mahsulotlar va xizmatlarni yaratish jarayonini tezlashtiradi. Shu bilan birga, klasterlar innovatsion infratuzilmaning rivojlanishiga ham xizmat qilib, hududiy iqtisodiy tizimlarning raqobatbardoshligini oshiradi.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida ham hududiy iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash, sanoat tarmoqlarini modernizatsiya qilish hamda innovatsion faoliyatni rag'batlantirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, iqtisodiyot tarmoqlarida klaster tizimini rivojlantirish orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish hamda eksport salohiyatini oshirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Klaster yondashuvi iqtisodiyot tarmoqlarida kooperatsiya aloqalarini rivojlantirish hamda innovatsion texnologiyalarni joriy etish uchun muhim shart-sharoitlarni yaratadi.

O'zbekiston hududlarida klaster tizimini rivojlantirish hududiy iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, hududiy ishlab chiqarish salohiyatini oshirish, yangi ish o'rinlari yaratish hamda innovatsion faoliyatni rivojlantirishda ishlab chiqarish klasterlari muhim rol o'ynaydi. Shu sababli hududiy iqtisodiyotda klaster tizimining rivojlanish darajasini baholash hamda uning innovatsion rivojlanishga ta'sirini aniqlash dolzarb ilmiy masalalardan biri hisoblanadi.

Qashqadaryo viloyati iqtisodiy salohiyati yuqori bo'lgan hududlardan biri bo'lib, viloyatda sanoat, qishloq xo'jaligi hamda xizmat ko'rsatish sohalarida ishlab chiqarish klasterlarini rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar mavjud. Viloyatda klaster tizimini rivojlantirish orqali ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qilish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish hamda hududiy iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirish mumkin.

Biroq, ishlab chiqarish klasterlarining hududiy innovatsion rivojlanishga ta'sirini kompleks baholash, klaster tizimining hududiy iqtisodiy rivojlanishdagi rolini aniqlash hamda klaster boshqaruvini takomillashtirish masalalari hali yetarli darajada ilmiy o'rganilmagan. Shu sababli ishlab chiqarish klasterlarining hududiy innovatsion rivojlanishga ta'sirini baholash hamda klaster tizimini rivojlantirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqish dolzarb ilmiy vazifalardan biri hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Hududiy iqtisodiy rivojlanish hamda innovatsion faoliyatni rivojlantirishda klaster yondashuvining ahamiyati ko'plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan o'rganilgan. Klaster nazariyasining shakllanishi va rivojlanishiga amerikalik iqtisodchi Michael Porter katta hissa qo'shgan. Uning ilmiy tadqiqotlarida klaster ma'lum hududda joylashgan o'zaro bog'langan korxonalar, ta'lim muassasalari, ilmiy tashkilotlar hamda infratuzilma subyektlarining majmuasi sifatida ta'riflanadi. Porterning fikriga ko'ra, klasterlashuv korxonalar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, innovatsiyalarni tez joriy etish hamda hududiy iqtisodiy raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladi.

Klaster tizimining hududiy iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni Michael Enright tomonidan ham keng o'rganilgan. Olim klasterlarni hududiy iqtisodiy rivojlanishning muhim instrumenti sifatida baholab, klasterlar korxonalar o'rtasida texnologiyalar almashuvini kuchaytirish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish hamda innovatsion faoliyatni rivojlantirishga xizmat qilishini ta'kidlaydi.

Innovatsion rivojlanish jarayonlarida klaster tizimining ahamiyati Bjørn Asheim, Arne Isaksen va Peter Maskell kabi olimlarning ilmiy tadqiqotlarida ham o'z aksini topgan. Ushbu olimlar klasterlarni innovatsion ekotizimning muhim elementi sifatida baholab, ular ilm-fan, ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasini ta'minlash orqali innovatsiyalarni rivojlantirishga xizmat qilishini asoslab berganlar.

Innovatsion iqtisodiyot nazariyasi va hududiy innovatsion rivojlanish masalalari bo'yicha Joseph Schumpeterning ilmiy qarashlari ham muhim ahamiyatga ega. U innovatsiyalar iqtisodiy rivojlanishning asosiy omili ekanligini ta'kidlab, yangi texnologiyalar va ishlab chiqarish usullarining joriy etilishi iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim rol o'ynashini asoslab bergan.

O'zbekiston iqtisodiyotida klaster tizimini rivojlantirish hamda innovatsion faoliyatni rag'batlantirish masalalari bir qator mahalliy olimlar tomonidan ham o'rganilgan. Xususan, akademik Sodiqjon G'ulomov o'z ilmiy ishlarida innovatsion iqtisodiyot sharoitida klaster tizimini rivojlantirish iqtisodiyot tarmoqlarining raqobatbardoshligini oshirishda muhim ahamiyatga ega ekanligini ta'kidlaydi. Uning fikriga ko'ra, klasterlashuv jarayoni korxonalar o'rtasida kooperatsiya aloqalarini kuchaytirish orqali innovatsion rivojlanishni ta'minlaydi.

Professor Qo'ng'iro'tboy Abdurahmonov tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda hududiy iqtisodiy rivojlanishda klaster tizimining ahamiyati yoritilgan. Olimning ilmiy ishlarida klasterlar ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, mehnat resurslaridan samarali foydalanish hamda hududiy iqtisodiy salohiyatni rivojlantirishning muhim mexanizmlaridan biri sifatida baholanadi.

Shuningdek, iqtisodchi olim Alisher Vaxabov o'z tadqiqotlarida milliy iqtisodiyotni modernizatsiya qilish jarayonida sanoat klasterlarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega ekanligini ta'kidlaydi. Olimning fikriga ko'ra,

klasterlashuv ishlab chiqarish jarayonlarini integratsiyalash, innovatsion texnologiyalarni joriy etish hamda hududiy iqtisodiy raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladi.

O'zbekiston iqtisodiyotida klaster tizimini rivojlantirish masalalari Murod Jabbarov tomonidan ham o'rganilgan bo'lib, uning ilmiy ishlarida klasterlashuv jarayoni korxonalar o'rtasidagi ishlab chiqarish aloqalarini rivojlantirish hamda hududiy iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirishga xizmat qilishi qayd etilgan.

Shu bilan birga, hududiy innovatsion rivojlanishga klaster tizimining ta'sirini kompleks baholash, klasterlar orqali innovatsion faoliyatni rivojlantirish hamda hududiy iqtisodiy tizimlarning raqobatbardoshligini oshirish masalalari hali yetarli darajada ilmiy o'rganilmagan. Ayniqsa, hududiy kesimda ishlab chiqarish klasterlarining innovatsion rivojlanishga ta'sirini baholash bo'yicha ilmiy tadqiqotlar yetarli emas.

Shu sababli mazkur tadqiqotda ishlab chiqarish klasterlarining hududiy innovatsion rivojlanishga ta'siri Qashqadaryo viloyati misolida tahlil qilinib, klaster tizimini rivojlantirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqiladi.

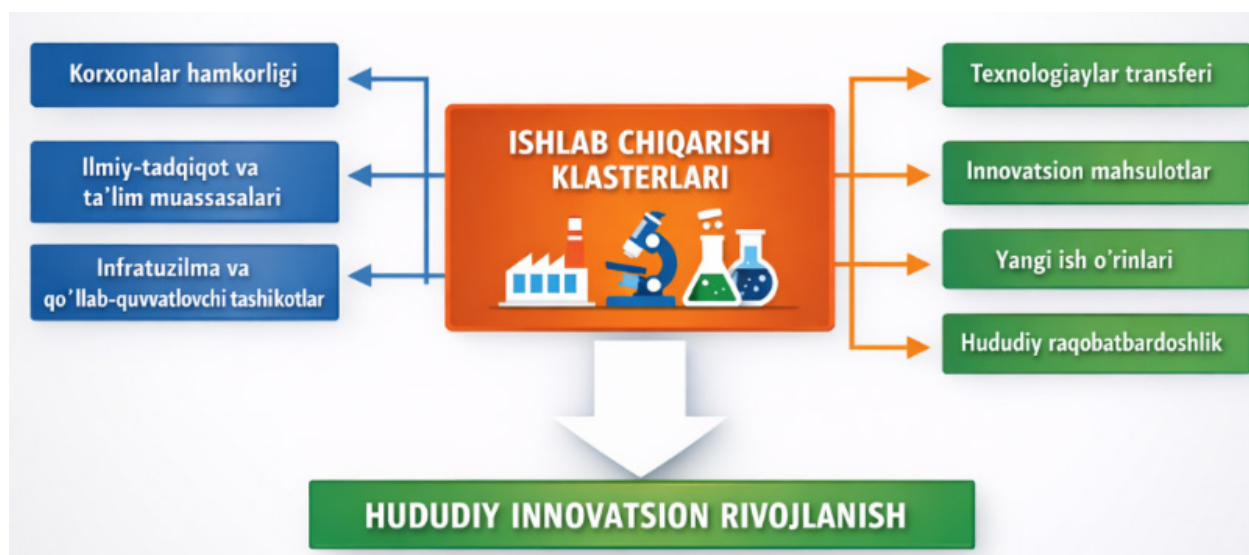
TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda ishlab chiqarish klasterlarining hududiy innovatsion rivojlanishga ta'sirini o'rganishda turli ilmiy yondashuv va usullardan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini klaster nazariyasi, innovatsion rivojlanish konsepsiyasi hamda hududiy iqtisodiyotga oid ilmiy qarashlar tashkil etadi. Tadqiqot jarayonida tahlil va sintez, taqqoslash, statistik tahlil hamda tizimli yondashuv usullaridan foydalanildi. Tahlil usuli orqali ishlab chiqarish klasterlarining hududiy innovatsion rivojlanishga ta'siri o'rganildi hamda ularning iqtisodiy samaradorligi baholandi. Taqqoslash usuli yordamida klaster tizimining innovatsion rivojlanishga ta'siri bo'yicha xorijiy tajriba va milliy amaliyot o'zaro solishtirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasida iqtisodiyot tarmoqlarini modernizatsiya qilish, raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish hamda ishlab chiqarish klasterlarini tashkil etish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, iqtisodiyotning turli tarmoqlarida klaster tizimini joriy etish orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish hamda hududiy iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Biroq, ishlab chiqarish klasterlarini boshqarishda raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish, klaster ishtirokchilari o'rtasidagi axborot almashinuvini takomillashtirish hamda boshqaruv mexanizmlarini modernizatsiya qilish bilan bog'liq muammolar hali to'liq hal etilmagan. Ayniqsa, raqamli transformatsiya sharoitida ishlab chiqarish klasterlarini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish hamda klaster tizimining samaradorligini oshirish masalalari chuqur ilmiy tahlilni talab etadi.

1-rasm. Klasterlarning hududiy innovatsion rivojlanishga ta'siri

1-rasmda ishlab chiqarish klasterlarining hududiy innovatsion rivojlanishga ta'siri konseptual model asosida tasvirlangan. Modelda klaster tizimining asosiy tarkibiy elementlari hamda ularning hududiy innovatsion rivojlanishga ta'sir etuvchi mexanizmlari o'zaro bog'liq holda ifodalangan.

Rasmning markaziy qismida ishlab chiqarish klasterlari joylashgan bo'lib, ular hududiy iqtisodiy tizimning muhim elementi sifatida namoyon bo'ladi. Ishlab chiqarish klasterlari korxonalar, ilmiy-tadqiqot institutlari hamda ta'lim muassasalari o'rtasidagi o'zaro hamkorlikni ta'minlash orqali innovatsion rivojlanishni rag'batlantiradi. Klaster tizimi ishlab chiqarish jarayonlarini integratsiyalash, yangi texnologiyalarni joriy etish hamda innovatsion faoliyatni rivojlantirish uchun muhim shart-sharoit yaratadi.

Modelning chap qismida klaster tizimining asosiy tarkibiy elementlari sifatida korxonalar hamkorligi, ilmiy-tadqiqot va ta'lim muassasalari hamda infratuzilma va qo'llab-quvvatlovchi tashkilotlar keltirilgan. Ushbu elementlar klaster tizimining institutsional asosini tashkil etadi. Ayniqsa, korxonalar o'rtasidagi hamkorlik ishlab chiqarish kooperatsiyasini rivojlantirishga xizmat qilsa, ilmiy-tadqiqot muassasalari innovatsion texnologiyalarni ishlab chiqish va joriy etishda muhim rol o'ynaydi. Infratuzilma tashkilotlari esa klaster faoliyatini qo'llab-quvvatlash orqali innovatsion jarayonlarning samarali amalga oshirilishini ta'minlaydi.

Rasmning o'ng qismida esa klaster tizimining innovatsion rivojlanishga ta'siri natijalari aks ettirilgan. Jumladan, texnologiyalar transferi, innovatsion mahsulotlar ishlab chiqarish, yangi ish o'rinlarini yaratish hamda hududiy raqobatbardoshlikni oshirish klaster tizimining asosiy natijalari sifatida ko'rsatilgan. Texnologiyalar transferi orqali ilmiy ishlanmalar ishlab chiqarish jarayonlariga joriy etilib, innovatsion mahsulotlar ishlab chiqarish imkoniyatlari kengayadi. Bu esa hududiy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Modelning yakuniy qismida klaster tizimi orqali hududiy innovatsion rivojlanish shakllanishi ko'rsatilgan. Ya'ni, klaster tizimi korxonalar, ilmiy tashkilotlar va infratuzilma subyektlari o'rtasidagi samarali hamkorlikni ta'minlash orqali hududiy innovatsion tizimning rivojlanishiga xizmat qiladi. Natijada hududiy iqtisodiyotda innovatsiyalarni joriy etish jarayoni tezlashadi, yangi ishlab chiqarish texnologiyalari keng qo'llaniladi hamda hududiy iqtisodiy raqobatbardoshlik oshadi.

1-jadval. Qashqadaryo viloyatida klasterlar innovatsion rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari (2020-2024 yy.)

Yillar	Klaster korxonalari soni	Innovatsion loyihalar soni	Innovatsion mahsulot ulushi (%)	Jalb qilingan investitsiyalar (mlrd so'm)	Yaratilgan yangi ish o'rinlari (ming kishi)
2020-y.	12	8	9	640	2.9
2021-y.	15	12	12	820	3.6
2022-y.	18	17	16	1050	4.4
2023-y.	22	23	21	1340	5.3
2024-y.	26	29	27	1680	6.1

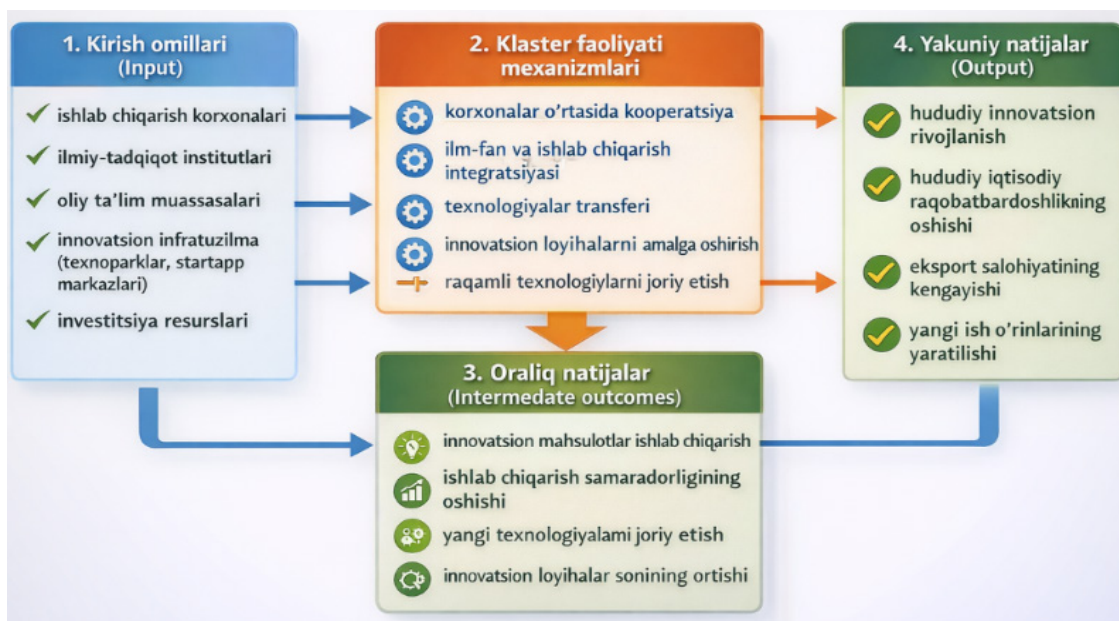
1-jadval ma'lumotlari Qashqadaryo viloyatida klaster tizimining rivojlanishi hududiy innovatsion jarayonlarga ijobiy ta'sir ko'rsatib borayotganini ko'rsatadi. So'nggi yillarda viloyatda klaster korxonalari sonining ortishi bilan birga innovatsion loyihalar soni ham izchil o'sib bormoqda. Bu esa klaster tizimi korxonalar, ilmiy tashkilotlar va infratuzilma subyektlari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirib, innovatsion faoliyatni rag'batlantirayotganini anglatadi.

Jadvalga ko'ra, 2020–2024-yillar davomida klaster korxonalari soni 12 tadan 26 taga yetgan. Shu davr mobaynida innovatsion loyihalar soni 8 tadan 29 taga oshgan. Bu ko'rsatkichlar hududda innovatsion texnologiyalarni joriy etish jarayonlari jadallashayotganini ko'rsatadi. Qashqadaryo viloyati sanoat va agrosanoat klasterlari hududiy iqtisodiy o'sishni rag'batlantiruvchi strategik infratuzilma sifatida faoliyat yuritmoqda.

Bundan tashqari, innovatsion mahsulotlarning umumiy ishlab chiqarishdagi ulushi ham oshib bormoqda. Jadval ma'lumotlariga ko'ra, 2020-yilda innovatsion mahsulot ulushi 9 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2024-yilga kelib bu ko'rsatkich 27 foizga yetgan. Bu esa klaster tizimi orqali ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarning texnologik darajasi ortib borayotganini ko'rsatadi.

Investitsiyalar hajmining ortishi ham klaster tizimining innovatsion rivojlanishga ta'sirini ifodalaydi. Klasterlar faoliyatiga jalb qilinayotgan investitsiyalar ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qilish, yangi texnologiyalarni joriy etish hamda innovatsion infratuzilmani rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, klaster tizimi hududda yangi ish o'rinlari yaratish orqali ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Umuman olganda, jadval ma'lumotlari Qashqadaryo viloyatida klaster tizimining rivojlanishi hududiy innovatsion rivojlanish jarayonlarini jadallashtirayotganini hamda iqtisodiy samaradorlikni oshirishga xizmat qilayotganini ko'rsatadi.

2-rasm. Klasterlarning hududiy innovatsion rivojlanishga ta'sirini baholashning konseptual modeli

2-rasmda ishlab chiqarish klasterlarining hududiy innovatsion rivojlanishga ta'sirini baholashning konseptual modeli tasvirlangan. Model hududiy iqtisodiy tizimda klasterlarning innovatsion rivojlanishga qanday ta'sir ko'rsatishini tizimli ravishda ifodalaydi hamda klaster faoliyatining asosiy bosqichlarini ko'rsatib beradi.

Rasmning birinchi qismida kirish omillari (input) keltirilgan bo'lib, ular klaster tizimining shakllanishi va rivojlanishi uchun zarur bo'lgan asosiy resurslarni ifodalaydi. Ushbu omillar tarkibiga ishlab chiqarish korxonalari, ilmiy-tadqiqot institutlari, oliy ta'lim muassasalari, innovatsion infratuzilma hamda investitsiya resurslari kiradi. Mazkur elementlar klaster tizimining institutsional asosini tashkil etadi. Ayniqsa, ilmiy tashkilotlar va ta'lim muassasalarining klaster tizimida faol ishtirok etishi yangi texnologiyalarni ishlab chiqish va ularni ishlab chiqarish jarayonlariga joriy etishda muhim rol o'ynaydi.

Modelning ikkinchi qismida klaster faoliyati mexanizmlari ko'rsatilgan. Bu bosqichda klaster ishtirokchilari o'rtasida kooperatsiya aloqalari shakllanadi, ilm-fan va ishlab chiqarish integratsiyasi kuchayadi hamda texnologiyalar transferi amalga oshiriladi. Shu bilan birga, innovatsion loyihalarni amalga oshirish va raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali ishlab chiqarish jarayonlari modernizatsiya qilinadi. Mazkur mexanizmlar klaster tizimining samarali faoliyat yuritishini ta'minlovchi muhim omillar hisoblanadi.

Modelning uchinchi qismida oraliq natijalar aks ettirilgan. Bu bosqichda innovatsion mahsulotlar ishlab chiqarish hajmining ortishi, ishlab chiqarish samaradorligining oshishi, yangi texnologiyalarning joriy etilishi hamda innovatsion loyihalar sonining ko'payishi kabi natijalar kuzatiladi. Ushbu ko'rsatkichlar klaster tizimi orqali hududiy innovatsion faoliyatning rivojlanish darajasini ifodalaydi.

Modelning yakuniy qismida yakuniy natijalar (output) ko'rsatilgan bo'lib, ular hududiy innovatsion rivojlanishning asosiy ko'rsatkichlarini ifodalaydi. Jumladan, hududiy innovatsion rivojlanish darajasining oshishi, hududiy iqtisodiy raqobatbardoshlikning kuchayishi, eksport salohiyatining kengayishi hamda yangi ish o'rinlarining yaratilishi klaster tizimining asosiy natijalari sifatida namoyon bo'ladi.

Umuman olganda, mazkur konseptual model ishlab chiqarish klasterlarining hududiy innovatsion rivojlanishga ta'sirini tizimli ravishda baholash imkonini beradi. Model klaster tizimining iqtisodiy va innovatsion jarayonlarga ta'sirini kompleks tarzda ifodalab, hududiy iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda klaster yondashuvining muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqotda ishlab chiqarish klasterlarining hududiy innovatsion rivojlanishga ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilindi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, klaster tizimi hududiy iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash, innovatsion faoliyatni rivojlantirish hamda ishlab chiqarish samaradorligini oshirishda muhim mexanizm hisoblanadi. Ishlab chiqarish klasterlari korxonalar, ilmiy-tadqiqot institutlari, oliy ta'lim muassasalari hamda infratuzilma subyektlari o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish orqali hududiy innovatsion tizimning shakllanishiga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, klaster tizimining rivojlanishi hududda innovatsion loyihalar sonining ortishi, innovatsion mahsulotlar ishlab chiqarish hajmining oshishi hamda yangi texnologiyalarni joriy etish

jarayonlarining jadallashuviga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, klaster tizimi korxonalar o'rtasidagi kooperatsiya aloqalarini mustahkamlab, ilm-fan va ishlab chiqarish integratsiyasini kuchaytiradi.

Qashqadaryo viloyati misolida olib borilgan tahlillar hududda klaster tizimining rivojlanishi innovatsion faoliyatni rag'batlantirish hamda hududiy iqtisodiy raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qilayotganini ko'rsatdi. Klaster tizimi orqali ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qilish, yangi texnologiyalarni joriy etish hamda innovatsion infratuzilmani rivojlantirish imkoniyatlari kengaymoqda.

Tadqiqot natijalariga asoslanib, ishlab chiqarish klasterlarining hududiy innovatsion rivojlanishga ta'sirini yanada kuchaytirish uchun quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

- klaster ishtirokchilari o'rtasida ilm-fan va ishlab chiqarish integratsiyasini rivojlantirish;
- innovatsion infratuzilmani kengaytirish hamda texnoparklar va startap markazlarini rivojlantirish;
- innovatsion loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish;
- raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali klaster boshqaruv tizimini modernizatsiya qilish.

Mazkur takliflarni amaliyotga joriy etish hududiy innovatsion rivojlanishni jadallashtirish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish hamda hududiy iqtisodiy tizimlarning raqobatbardoshligini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Porter, M. The Competitive Advantage of Nations. – New York: Free Press, 1990.
2. Enright, M. Regional Clusters and Economic Development. – Harvard Business School Press, 2003.
3. Maskell, P., Malmberg, A. Clusters and Knowledge Creation in Industry // Economic Geography. – 1999.
4. Schumpeter, J. The Theory of Economic Development. – Harvard University Press, 1934.
5. Schwab, K. The Fourth Industrial Revolution. – World Economic Forum, 2016.
6. G'ulomov, S. S. Raqamli iqtisodiyot asoslari. – Toshkent: Fan, 2020.
7. Abdurahmonov, Q. X. Hududiy iqtisodiyot va boshqaruv. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019.
8. Vaxabov, A. V. Milliy iqtisodiyotni modernizatsiya qilishning nazariy asoslari. – Toshkent, 2018.
9. Jabbarov, M. O'zbekiston iqtisodiyotida klaster tizimini rivojlantirish masalalari. – Toshkent, 2021.
10. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100